

בטאון עמותת יש

ילדים ויתומים ניצולי שואה בישראל (ע"ר)

YESH

Children & Orphans Holocaust Survivors in Israel (R.A)

מרץ 2018

הנהלת עמותת יש

רח' יהודה הלוי 143, קומה 2, תל אביב מיקוד: 6527622 ת.ד. 51426
מס' טלפון 03-562979 (בתיאום טלפוני מראש), מס' פקס 153-3-5602979
Email: yeshcohs@smaile.net.il www.holocaustchildren.com

תודות:

- * עופר ואנה שבתאי, חברת מיוזיק לאב בע"מ.
- * מתן מנחם ואנה מחברת קנסקי הולדינגס על תרומתם.
- * אלין וג'ורג' גוטלמן על סיועם לניצולי השואה תוך דאגה למחסורם.
- * נירית וג'ף ווינצוויג על תרומתם.

חברי המערכת:

בתיאור רפפורט, יו"ר
מרים ברנאי
רלי רובינזון
פנינה בידרמן
עימוד: מורן הלר
הדפסה: פרינט "דף אור"
הפקה: ירוחם צ'וקליה

תודתנו נתונה לוועידת התביעות עבור התמיכה בפעילות הארגון.

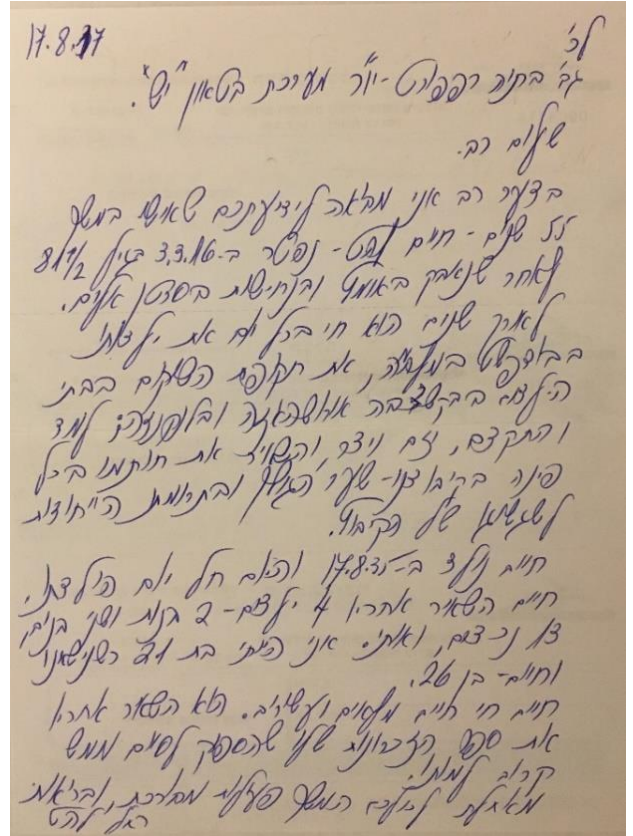

תודתנו נתונה לרשות לזכויות ניצולי השואה

תודתנו נתונה למשרד לשינוי חברתי

לזכר חברינו שהלכו לעולמם

תשלום דמי חבר לשנת 2018

100 ₪ ליחיד

150 ₪ לזוג

דמי החבר מהווים חלק חשוב מאוד בתקציב התפעול של העמותה. הנכם מתבקשים לשלם בהקדם את דמי החבר לשנת 2018 באמצעות צ'ק.

יש להקפיד לרשום את הפרטים הבאים:
שם, כתובת, סכום.

אין באפשרותנו לשייך את התשלום לחבר ולשלוח את הקבלה ללא פרטים מזהים ומדויקים. על כן חשוב מאוד לציין את שם המשלם במלואו.

ניתן לשלוח את הצ'ק ו/או השובר ל: ת.ד. 51426, תל אביב 8527622

תוכן עניינים

עמוד 4

דבר יו"ר העמותה גב' מרים גרייבר

עמוד 5

כנס הפדרציה העולמית של ילדים ניצולי שואה

עמוד 6-7

מחקרים בבריאות הפה בקרב ניצולי שואה- ד"ר גיא טוביאס

עמוד 8

טיפול שיניים בגיל הרך- ד"ר אלכס חיימוב

עמוד 9

כלים שימושיים לשמירה על בריאות הפה והשיניים- הדס לויט

עמוד 10-11

הכרה בפגימות השיניים – עו"ד שרי ורדי

עמוד 12-13

בריאות העצם והשיניים אצל ניצולי שואה- פרופ' צופיה איש-שלום

עמוד 14-16

אנדרטות לזכר ילדים שניספו בשואה- נעמה גליל "יד ושם"

עמוד 17-18

כנס משואה לתקומה- רלי רובינזון

עמוד 19

ער"ן- קו ייחודי לניצולי שואה

עמוד 20

זיכרון בסלון 2018

עמוד 21

ייעוץ לניצולים מרומניה בסניף "יש" כפר סבא

עמוד 22

דיווחים מהשטח- סניף "יש" כפר סבא

עמוד 23

פעילות סניף "יש" חיפה

עמוד 24

דיווחים מהשטח סניף "יש" אשקלון

עמוד 25-26

אנה פרנק- היומן הגרפי- אריק פולמן ודויד פונסקי
שדים- פרנסיסקה וורדונר קאן

דבר יו"ר העמותה גב' מרים גרייבר

בטאון זה ישלח לחברים וידידים בתחילת שנת אלפיים ושמונה עשרה. בביטאון זה אני אסקור את שנת 2017 ואפרט כמה מהפעולות החשובות שהעמותה מתכננת לקיים בשנת 2018.

עמותת י"ש לקחה חלק בארגון ובאירוח הכנס העולמי של ילדים ניצולי שואה ומשפחותיהם, אשר התקיים במלון דן על הר הצופים בירושלים, בראשית חודש נובמבר 2017. משפחות של ניצולים, ואתם בני הדור השני והשלישי, וכן יחידים מכל העולם ומישראל התכנסו בירושלים להכריז בקול גדול "עם ישראל חי אנחנו פה". תחושת הביחד והגורל המשותף איחדה את כל באי הכנס. המשתתפים האזינו למרצים מהמעלה הראשונה, השתתפו בסדנאות מגוונות ומעניינות בריכוזה המקצועי של אלישבע ונדרהול מעמך. במליאת הכנס צוינה שנת ה-50 לאיחוד ירושלים וגם שנת ה-70 למדינת ישראל.

כנס הבריאות וההנצחה הראשון שלנו היה בשנת 2015. הדגש היה על "בריאות הניצול כאתגר מידי", שמירת הבריאות בגיל השלישי, שמירת הבריאות בהיבט הנפשי והניצול במערכת הבריאות. בשנים 2016-2017 המשכנו בכנסים אזוריים בצפון, בשפלה ובדרום, בדגש על בריאות הניצול בנושאים: אורח חיים בריא, תזונה נכונה, שמירה על בריאות הגוף, עצות לחיים בריאים ומהנים, שמירה על הבריאות בבית ובחוץ. לבקשת חברינו העלינו לסדר היום בכנס הארצי שהתקיים בבית ציוני אמריקה בתאריך 30.11.2017 (י"ב בכסלו תשע"ח) את הנושא: "בריאות הפה והשניים והשפעתה על איכות החיים". לנושא ולהשפעתו על הניצול בגיל המבוגר חשיבות רבה משלוש סיבות עיקריות: לבריאות הפה והשניים יש השפעה עצומה על איכות החיים, היא מאפשרת תפקוד יום יומי תקין הכולל אכילה, דיבור וקיום קשרים חברתיים ומונעת כאב וחוסר נוחות. ב-2018 נמשיך לדון בנושא הבריאות החשוב כל כך לרווחתם של הניצולים.

בהנצחה שיתפנו פעולה עם יד ושם. למדנו והפנמנו את חשיבות ההנצחה בנושא "אוספים את השברים". החברים שלנו תרמו מהנכסים היקרים שלהם מהשואה ליד ושם כדי לזכור ולא לשכוח. כן הנחנו את העיירות של צפון אפריקה, מזרח אירופה ומערב אירופה דרך אומנות השירה. בביטאון זה תמצאו גם את סקירתה של נעמה גליל מיד ושם המתארת את האנדרטות ברחבי הארץ לזכר הילדים שנספו בשואה.

הועד המנהל שמתכנס כל חודש, דן בעניינים החשובים לחברי העמותה. תודה לשופטת בדימוס הגב' נאוה אפל דנון על העצות הטובות שהיא מייעצת לעמותה. תודה מקרב הלב לגברת בתיה רפפורט ולצוות המערכת המגישים לנו מזה מספר שנים בטאון המביא לנו מידע ותכנים משמעותיים.

לישיבות הוועד המנהל הוזמנו אורחים כגון: הפסיכותרפיסטית מעמך, טלי רסנר שסיפרה על נושא חשוב לכולנו - "יחידת טיפולי הבית". מנכ"ל עמיגור מר יובל פרנקל שסיפר על היחס המיוחד שניצולי שואה מקבלים. אנחנו נמשיך בשנת 2018 לארח אורחים שיכולים להאיר את עינינו בנושאים שחשובים לרווחתם של הניצולים. לקראת יום השואה הבן לאומי, העמותה מנציחה את היום הזה בסניפים בצפון, בשפלה ובדרום. כל סניף עם התוכנית הייחודית שלו. אנחנו מברכים ברוכים הבאים לחברים החדשים שלנו שהצטרפו לעמותה, ומבכים את החברים שנפרדו מאתנו, יהי זכרם ברוך. חגגנו את ימי ההולדת לחברים שהגיעו לגיל הגבורות- מזל טוב והרבה בריאות. האתר שלנו מתעדכן בנושא עזרה משפטית, זכויות ועוד. היכנסו לאתר ואולי גם תראו את תמונותיכם.

לקראת חג הפסח ויום העצמאות ה-70 למדינת ישראל הבאים עלינו לטובה, אני מאחלת לחברים, ידידים, תורמים ותומכים, שנה מבורכת בבריאות ושמחה.

שלכם, מרים גרייבר יו"ר

עם ישראל חי- אנחנו פה

כנס הפדרציה העולמית של ילדים ניצולי שואה, ירושלים, נובמבר 2017

"עם ישראל חי – אנחנו פה!", אמרו חברי הפדרציה העולמית של ילדים ניצולי שואה וצאצאיהם ועלו במאותיהם לכנס השנתי העולמי שלהם לירושלים. בימים 5-8.11.2017, נערך במלון "דן ירושלים", בירושלים, הכנס העולמי העשרים ותשעה של הפדרציה העולמית של ילדים ניצולי שואה וצאצאיהם.

פתחה את הכנס יו"ר עמותת יש הגב' מרים גרייבר. הגיעו כשלוש מאות ניצולים מארצות רבות בעולם – ארצות הברית, קנדה, גוואטמלה, פרו, מקסיקו, אקוודור, הולנד, פולין, קרואטיה, גרמניה, שבדיה, אנגליה, אוסטרליה וישראל. בארגון הכנס ובתכנית העשירה והמגוונת השתתפו יחד עמותות שונות הפועלות תחת הגג של הפדרציה העולמית: הארגון העולמי של ניצולים שהיו ילדים בשואה, עמותת יש (ילדים ויתומים ניצולי שואה בישראל), קינדרטרנספורט, דורות המשך וגם וועדת התביעות אשר תרמה להפקת הכנס..

תחושת היחד ושותפות הגורל של הילדות העשוקה, המאחדת את כול באי הכנס, השרו עוצמות רגשיות והתפעמות הורגשה היטב בכול האירועים. התקיימו מפגשי מליאה עם מרצים כמו, **פרופסור יהודה באואר, הרב בני לאו, ד"ר רוברט רוזט, פרופסור תמר פרץ – יבלונקה, גב' קולט אביטל יו"ר מרכז האירגונים וכן מר גרג שניידר, יו"ר וועדת התביעות.** בכנס התקיימו גם מעל עשרים סדנאות בעברית ובאנגלית, במענה לצרכים הרגשיים והנפשיים של הניצולים החיים עם עברם ואשר לאורך חייהם נשאו ועודם נושאים את ההתנסויות בשואה ואלה השפיעו על עיצוב האופי והאישיות ומעיבים היום, בחלוף השנים על האופק של הניצול המזדקן. התכנים הותוו על ידי אנשי עמך, סניף ירושלים. בהנחיה לקחו חלק אנשי מקצוע מהעולם ומהארץ. כמו כן הוקרנו קטעים מהסרטים "הגלויה האחרונה" ו-"עד קצה הזריחה" בהשתתפותו והנחייתו של היוצר **סילבאן ביגלאיין**. בערבים נערכו ערבי הווי בליווי שירים עבריים ושירים ביידיש, מוסיקת קלייזמרים של **ברני מרינברך** וגם ריקודי עם ישראליים והשמחה גאתה. המשתתפים יצאו לשני סיורים מודרכים – האחד בכנסת ישראל והשני במוסד יד ושם. בנוסף נערך טקס מרגש של בר ובת מצווה ליד הכותל המערבי למי שלא זכו לטקס בילדותם בגין אירועי השואה.

כנסים כאלה מתקיימים בכול שנה במדינה אחרת, בדרך כלל ברחבי ארצות הברית. היו גם כנסים בברלין ובוורשה וזה היה הכנס השלישי בישראל. השנה נבחרה ירושלים להתבעת החותם "**עם ישראל חי – אנחנו פה!**" באשר מי שהיו ילדים בשואה, שרדו, בנו חיי משפחה, השתלבו בעולם העבודה והיצירה, בין בישראל ובין בארצות העולם, רצו לציין את שנת השבעים למדינת ישראל, את שנת החמישים למלחמת ששת הימים ולאחוד ירושלים.

ההתכנסות של אנשים מבוגרים, הנושקים לשנת השמונים לחייהם ואף למעלה מזה, יחד עם ילדיהם ונכדיהם מחד ועם דורות המשך בכלל – הרי זו חוויה אנושית - יהודית מאד ייחודית. העוצמות הרגשיות, האנרגיות האישיות והחוסן הנפשי הקורנים מהניצולים הם מקור השראה להמשכיות מעוררת כבוד והערכה לעם ישראל שלנו.

העבר הקשה והאכזרי היה והווה לא רק זיכרון מתמשך של חיות כואבת, אלא בו זמנית מקור כוח ועידוד למבט קדימה בראש זקוף ותמיד בתקווה פרטית וקולקטיבית גם יחד – אכן "**עם ישראל חי ואנחנו פה!**"

סיכמה וכתבה, **רלי רובינזון**, חברת עמותת יש, (ילדים ויתומים ניצולי שואה), סניף חיפה, ישראל

ילדים ויתומים ניצולי שואה בישראל (ע"ר)

בריאות הניצול כאתגר

בריאות הפה והשיניים
והשפעתה על איכות החיים

הכנס יתקיים ביום חמישי,
י"ב בכסלו תשע"ח 30.11.2017
בין השעות: 10:00 - 14:00

בבית ציוני אמריקה,
רח' דניאל פריש 3, ת"א

הסעות

באחריות מר עוזי לובל, סגן יו"ר "עמותת יש"
וראשי הסניפים - נא לתאם עמם ישירות
לפרטים נא לפנות לעוזי לובל
04-8107859 / 054-7562211

הזמנה לכנס "עמותת יש" בנושא בריאות הפה והשיניים והשפעתה על איכות החיים

מנחה - גב' רלי רובינזון

10:00 התכנסות וכיבוד קל

10:30 דברי פתיחה:

גב' מרים גרייבר יו"ר העמותה
השופטת בדימוס ד"ר נאוה אפל-דגון
יועצת משפטית "עמותת יש"

הרצאה: בריאות הפה והשיניים בקרב ניצולי שואה
(תוצאות מחקר)

ד"ר גיא טוביאס MPH Ph.D(c)
מומחה לרפואת שיניים ציבורית
חוקר בריאות הפה בקרב ניצולי שואה

הרצאה: כלים שימושיים לשמירה על בריאות הפה והשיניים

גב' הדס לויט ישראל RDH
רכזת לימודי שיננות במרכז רפואי הדסה עין כרם

הרצאה: טיפולי שיניים בגיל הזהב

ד"ר אלכסנדר חיימוב DMD MPH
מומחה לרפואת שיניים ציבורית
בעל ניסיון רב בטיפולי שיניים בגיל השלישי

הרצאה: קידום זכויות ניצולים

הכרה בזכויות לטיפולי שיניים
עו"ד שרי ורדי ממנה ארצית (ניצולי שואה)
הסיוע המשפטי - משרד המשפטים

עו"ד עידית פולגר MSc ביולוגיה, LLB

סיכום: גב' בתיה רפפורט יו"ר ועדת רווחה ואיכות חיים
"עמותת יש"

13:30 תוכנית אומנותית:

ברני מרינבך ולהקת הכליזמרים
הנצחת העיירה היהודית

מחקרים בבריאות הפה בקרב ניצולי שואה

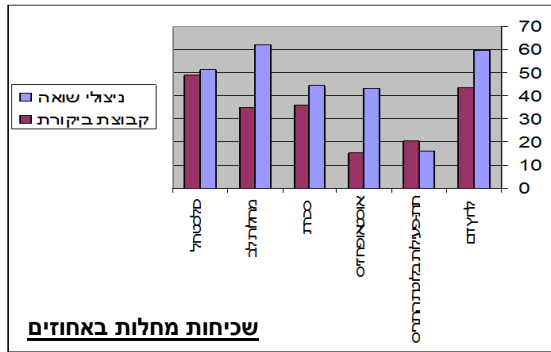
הרצאתו של ד"ר גיא טוביאס בכנס בריאות הפה והשיניים והשפעתה על איכות החיים

הרבה ידוע על השפעת תקופת השואה על הבריאות הכללית אך מעט מאוד ידוע בדבר השפעת תקופת השואה על בריאות הפה בקרב הניצולים. ישנם מאות מחקרים שבחנו השפעות אפשריות של תקופת השואה על מצבי בריאות כללית אך ברפואת שיניים לא קיים מידע.

אנו, במחלקה לרפואת שיניים קהילתית בבית החולים הדסה עין כרם ערכנו שני מחקרים, שהם למעשה מחקרים חלוציים בתחום זה, אשר בחן את השפעות התקופה האפלה ביותר בהיסטוריה האנושית.

המחקר הראשון נערך בין השנים 2005-2006 בשיתוף הארגונים "יד שרה" ו-"עמך" שהוא מרכז לתמיכה נפשית וחברתית בניצולי שואה. למחקר גויסו 150 משתתפים, אשר חולקו לשתי קבוצות. קבוצה אחת שבה 75 ניצולי שואה בני 78 בממוצע וקבוצה שניה 75 נבדקים שאינם ניצולי שואה בני אותו הגיל. בשתי הקבוצות הייתה חלוקה דומה של גברים ונשים.

בשלב הראשון השווינו מחלות כרוניות בין שתי הקבוצות ומצאנו כי בקרב קבוצת ניצולי שואה יותר סובלים מכולסטרול גבוה, יותר חולים במחלות לב, יותר סובלים מסכרת, הרבה יותר חולים באוסטאופורוזיס והרבה יותר סובלים מלחץ דם גבוה (תמונה מספר 1). הממצאים הללו לא מפתיעים מאחר ונמצאו כבר במחקרים דומים. מדינת ישראל הקימה ועדה בראשותו של פרופסור מרדכי שני

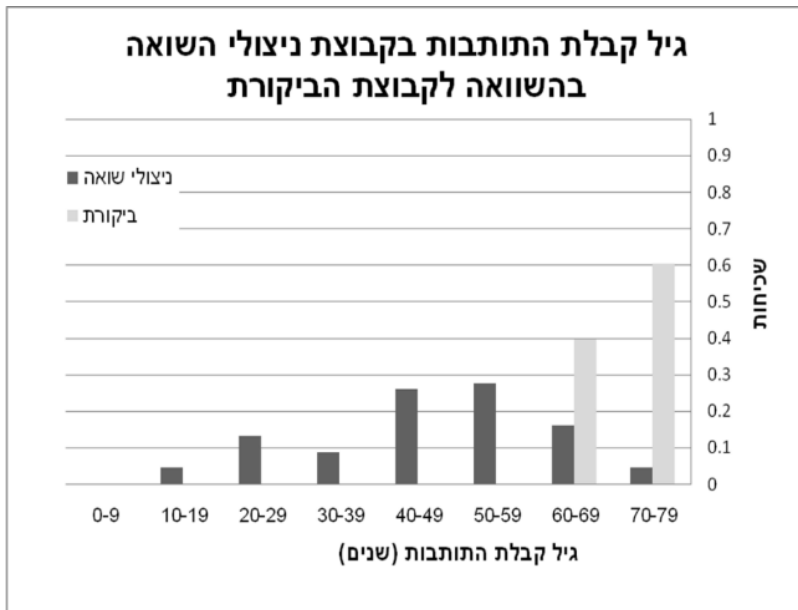
"ועדת שני", שבדקה ומצאה כי מחלות אלו מופיעות בשכיחות גבוהה יותר בקרב ניצולי שואה ובהתאם ניצולי שואה אשר סובלים מאחת המחלות המוכרות על פי ועדת שני זכאים לזכויות מסוימות.

בהמשך המחקר השווינו את מצב בריאות הפה אצל קבוצת ניצולי השואה לעומת הקבוצה השנייה שבה לא היו ניצולי שואה. על מנת לבדוק את מצב בריאות הפה ספרנו כמה שיניים יש לאדם. ככל שיש יותר שיניים אפשר לומר כי מצב הפה טוב, ולהפך, ככל

שיש פחות שיניים, בריאות הפה לא טובה. בהשוואה זו מצאנו כי בקבוצת האנשים שאינם ניצולי שואה, ל-45% מהם אין שיניים כלל, ממצא זה מוכר ממחקרים אחרים בקרב אנשים בקבוצת הגיל הזו. לעומתם, בקבוצת ניצולי השואה, ל-75% לא היו שיניים בכלל. כלומר, לניצולי השואה מצב בריאות פה גרוע יותר. בשלב השלישי בדקנו באיזה גיל קיבלו משתתפי המחקר שלא היו להם שיניים בכלל את התותבות שלהם. כאן חיכתה לנו הפתעה גדולה. מצאנו שאנשים בקבוצה שלא הייתה בשואה קיבלו תותבות החל מגיל 65, ואילו ניצולי שואה התחילו לקבל תותבות בערך עשרים שנה לפני כן. כלומר, לפי המחקר שלנו יש ניצולי שואה שקיבלו תותבות בסביבות גיל 45. וזה חריג ומאוד מאוד מוקדם (תמונה מספר 2).

המחקר השני שלנו התקיים בשנת 2011, במחקר זה שהיה הרבה יותר גדול מהמחקר הראשון, בדקנו 1500 משתתפים, מתוכם 400 ניצולי שואה. במחקר זה בדקנו משתנים רבים. למשל, בדקנו כמה אנשים נעזרים במטפל במהלך חיי היום יום? כמה מעשנים? כמה דתיים? (המחקר אחר נמצא שאנשים דתיים בריאים יותר ורצינו לבדוק את זה גם כאן), מה המצב המשפחתי של האדם? ועוד משתנים רבים. את כל המשתנים בדקנו גם בקבוצת ניצולי השואה וגם בקבוצת אלו שלא היו בשואה.

גם כאן, השאלה העיקרית הייתה, לכמה אנשים יש שתי תותבות? כלומר אין בכלל שיניים. שוב, אדם שאין לו בכלל שיניים, אפשר לומר שבריאות הפה שלו לא טובה.

במחקר הגדול הזה מצאנו כי למי שהיה בשואה, ללא קשר לאיפה היה, יש סיכוי של פי אחד וחצי להיות ללא שיניים בכלל. כלומר, גם המחקר הזה הראה שמי שהיה בשואה בריאות הפה שלו גרועה יותר מאשר מי שלא היה בשואה.

שני המחקרים האלו שהם ככל הידוע, המחקרים היחידים שבדקו את בריאות הפה בקרב ניצולי שואה, מצאו שלניצולי שואה מצב בריאות פה גרוע יותר מאשר לאנשים שאינם ניצולי שואה.

גיל קבלת תותבות

מדינת ישראל נכון לשנת 2017 לא מכירה בקשר ולא תומכת בטיפולי שיניים לניצולי שואה.

ד"ר גיא טוביאס נשוי ואב לארבעה הוא רופא שיניים מומחה לרפואת שיניים ציבורית ובעל תואר שני ברפואה קהילתית ובבריאות הציבור בבית החולים הדסה עין כרם. עוסק במחקר באוניברסיטה העברית בירושלים וחקר רבות את השפעת השואה על בריאות הפה והשיניים בקרב הניצולים. תוצאות מחקרים הוצגו בכנסים בישראל ובעולם. ד"ר טוביאס מתנדב בקליניקות משפטיות ומסייע לניצולי שואה בהכנת חוות דעת רפואיות דנטליות. הוא נכד לניצולי שואה אשר אינם בחיים עוד, ופועל רבות לזכרם ולמען קידום בריאות הפה בקרב ניצולי שואה. בהרצאתו הציג בפניו ממצאים עדכניים על מצב בריאות הפה והשיניים של ניצולי שואה בישראל.

טיפול שיניים בגיל הזהב

הרצאתו של ד"ר אלכס חיימוב בכנס בריאות הפה והשיניים והשפעתה על איכות החיים

לבריאות הפה והשיניים יש השפעה עצומה על איכות החיים, משמירה על תפקוד יומיומי תקין הכולל אכילה, דיבור וקיום קשרים חברתיים ועד למניעת כאב וחוסר נוחות. טיפול ומניעה של מחלות הפה במבוגרים חשובים גם לשיפור ההרגשה הכללית והבריאות הכללית. אימוץ הרגלים נכונים, הקפדה על תזונה נבונה ומעקב רפואי ראוי יסייעו בשמירה על השיניים לכל אורך החיים, ובכלל זה שיניים טבעיות, שתלים או שיניים תותבות.

בעיות שיניים אופייניות לגיל המבוגר:

היגיינת פה לקיחה - כתוצאה מבריאות כללית רעועה והגבלה תנועתית או מנטלית עשוי להיווצר קושי בביצוע הפעולות הנדרשות לשמירה על היגיינת הפה.

מחלות חניכיים - מחלות חניכיים הן מחלות זיהומיות של הרקמות התומכות בשיניים. מחלות חניכיים עשויות לגרום לדימום מהחניכיים, ריח רע מהפה, חשיפת שורשי השיניים, ניידות של השיניים עד לאיבוד שיניים. בנוסף, למחלות חניכיים השפעה על מחלות כרונית כגון מחלות לב, שבץ מוחי וסכרת.

עששת - הסיכון למחלת העששת עולה בגיל המבוגר עקב חשיפה של שורשי השיניים בגלל נסיגת חניכיים, ריבוי שחזורים ישנים ולא תקינים ויובש פה כתוצאה מנטלית תרופות או לאחר טיפול כימותרפי והקרנות.

פטרת - פטרת חלל הפה יכולה להופיע אצל האנשים שמרכיבים תותבות חלקיות או שלמות. מעבר לכך, שימוש ממושך באנטיביוטיקה או בסטרואידים, מחלת סכרת, דיכוי של מערכת החיסון, יובש פה ותזונה לא תקינה מגבירים סיכון להופעת פטרת חלל הפה באנשים מבוגרים.

נגעים ברקמות הרכות - אנשים אשר מרכיבים תותבות חלקיות או שלמות, עלולים לסבול מנגעים מתחת לתותבת. לרוב מדובר בנגע טראומטי שנוצר בשל שפשוף של התותבת, שאינה יציבה בפה. הנגע עשוי להראות בשתי צורות עיקריות: כיב (פצע) או גדילה של רקמה עודפת.

סרטן חלל הפה - מבוגרים (מעל גיל 60) נמצאים בסיכון מוגבר לפתח סרטן בחלל הפה. הסיכון מוגבר במצבים בהם האדם מעשן ו/או צורך אלכוהול או נחשף באופן תדיר לקרינת השמש.

אפשרויות שיקום במקרה של אובדן שיניים:

תותבות נשלפות - שיניים תותבות המדמות את מערכת השיניים הטבעית ומהוות תחליף, הן מבחינה אסתטית והן מבחינה תפקודית, לשיניים החסרות. באופן כללי, נחלקות התותבות

תותבות שלמות - נותנות מענה למצב של חוסר שיניים מוחלט באחת הלסתות או בשתייהן.

תותבות חלקיות - מיועדות להשלים מספר שיניים אשר חסרות בפה.

תותבות על גבי שתלים - כאשר אין שיניים הנאחזות בעצם הלסת, מתחיל תהליך של ספיגת העצם התומכת. כתוצאה מכך עשוי להיווצר מצב בו אין תמיכה ואחיזה מספקות לתותבת וקשה לייצבה בפה ללא תזוזה. פתרון למצב זה הוא ביצוע תותבת הנתמכת על גבי שתלים המוחדרים אל עצם הלסת.

שתלים ושיקום קבוע (גשרים או כתרים בודדים).

ישנם כיום אפשרויות רבות לשיקום חלל הפה וחשוב שכל אחד יקבל את הטיפול המתאים לו ביותר.

ד"ר אלכסנדר חיימוב הוא רופא שיניים בעל תואר שני בבריאות ציבורית, מומחה ברפואת שיניים ציבורית. בוגר תכנית ההתמחות ברפואת שיניים ציבורית במחלקה לרפואת שיניים קהילתית האוניברסיטה העברית והדסה. רופא בכיר במחלקה בעל מרפאת שיניים לאוכלוסייה הקשישה. מנהל בקורת ארצי של מרפאות שיניים מכבי שירותי בריאות.

כלים שימושיים לשמירה על בריאות הפה והשיניים **הרצאתה של גב' הדס לויט בכנס בריאות הפה והשיניים והשפעתה על איכות החיים**

לשיניים חשיבות מרכזית בתפקוד היומיומי. השיניים משמשות אותנו ללעיסה, לדיבור ותורמות לאסתטיקה. לעיתים, באוכלוסייה המבוגרת את השיניים הטבעיות מחליפות השיניים התותבות ויש להתייחס אליהן באותה רמה של חשיבות והקפדה כמו לשיניים הטבעיות.

כ-50% מבני 65 סובלים מתופעות רפואיות שונות, כמו: סוכרת, יתר לחץ דם, כולסטרול גבוה ועוד. תופעות אלה מחייבות נטילת תרופות מדי יום. חלק מהתרופות, עלולות לגרום לירידה בהפרשת הרוק ואי לכך ליובש פה.

יובש פה עלול לגרום לעלייה בעששת (חורים), ובאי נוחות בזמן דיבור. תופעה נוספת שעלולה להחמיר עם הגיל מתבטאת בנסיגת חניכיים ובניידות שיניים. מצבים אלה עלולים להקשות על ההנאה שבאכילת מזון. השיניים התותבות עלולות לגרום לעיתים לפצעים ולכאבים ברקמה הרכה.

אז מה עושים כדי להקל ולמנוע תופעות אלו?

על מנת להקל על יובש פה קיימים תכשירים למריחה בצורה של ג'ל, בנוסף מומלץ להרבות בשתיית מים ובמציצת סוכריות ללא סוכר.

למניעת עששת (חורים) יש להקפיד על צחצוח שיניים פעמיים ביום, רצוי עם מברשת שיניים חשמלית עם משחת שיניים המכילה פלואוריד. לניקוי המרווחים הבין שיניים יש להשתמש עם קיסם דנטאלי או מברשונית המיועדת לכך, אחת ליום ואף יותר.

את התותבות הנשלפות יש לנקות מחוץ לפה, עם מברשת וסבון כלים על בסיס יומי ולהשרותן עם טבליה הממיסה שומנים ולכלוך לפחות אחת לשבוע.

במידה ויש כאב, אי נוחות או נגע חדש בחלל הפה ו/או השיניים, יש לפנות לרופא שיניים, שיאבחן את המקור לכאב ויטפל במידת הצורך.

יש להגיע לביקורת תקופתית אצל רופא השיניים אחת לשנה ולשיננית פעמיים עד שלוש בשנה.

שמירה על הרגלים טובים משפרת מאד את איכות החיים ואת ההרגשה הכללית **בחלל הפה ובכלל!!**

גברת הדס לויט היא אמא לשני ילדים בוגרים. סיימה לימודי שיננות בשנת 1983 בבית הספר לרפואת שיניים בהדסה עין כרם. בשנת 1987 החלה את את עבודתה בהדסה עין כרם כמדריכה קלינית בלימודי שיננות ובשנת 2011 החלה לרכז שם את התכנית ללימודי שיננות. הדס נולדה בוויילנה לאם ניצולת שואה אשר שרדה את גטו קובנו ואת המחנות שטוטהוף וטרונץ. אביה ברח מפוניבז' לתוך רוסיה ועבד ככורה פחם וכמורה לגרמנית. בשנת 1971 עלתה המשפחה ארצה לאחר שנים רבות שהיו מסורבי עליה. בהרצאתה הציגה הדס כלים לשמירה על בריאות הפה והשיניים.

הכרה בפגימת השיניים

מתוך דבריה של עו"ד שרי ורדי בכנס בריאות הפה והשיניים והשפעתה על איכות החיים

הסיוע המשפטי מייצג ניצולי שואה בתביעות להכרה בנרדפות ובבקשות להכרה במחלות. כידוע, חלק מהמחלות הוכרו על ידי ועדת מומחים בראשותו של פרופ' שני, אשר מונתה בעקבות דו"ח ועדת דורנר. הוועדה בדקה את הקשר הסיבתי בין מחלות שמהן סובלים ניצולי שואה לבין רדיפות הנאצים. על בסיס המלצות הוועדה הכירה הרשות לזכויות ניצולי שואה בחלק מהמחלות כקשורות לנרדפות ובמחלות אלה אין צורך בהמצאת חוות דעת ודי בהמצאת אישור מרופא על מועד פרוץ המחלה. במסגרת ההמלצות, נקבעו קריטריונים בכל הקשור למחלות לב, יתר לחץ דם וסיבוכיו, מחלות המוסבות מיתר לחץ דם, סוכרת וסיבוכיה, סרטן הריאה, סרטן המעי הגס והחלחולת, אוסטיאופורוזיס, שיטיון (דמנציה) וכן מחלות פרקים ועור. חשיבות ההכרה במחלות הינה הזיקה בין ההכרה לאחוזי הנכות הנקבעים לניצול השואה אשר מהם נגזרת גובה הקצבה וכן השתתפות במימון תרופות שאינן כלולות בסל הבריאות וברכישת עזרים רפואיים וכל הנדרש לטיפול במחלה שהוכרה (למשל הכרה בפגימה בשמיעה השתתפות במימון מכשירי שמיעה, הכרה בפגימה בעיניים השתתפות במימון משקפיים וכדומה).

כאשר מבוקש להכיר במחלה שלא הוכרה על ידי ועדת שני, הניצול נדרש להוכיח שיש קשר סיבתי בין המחלה לנרדפות ולשם כך נדרשת חוות דעת רפואית תומכת בטענתו. הסיוע המשפטי אף משתתף במימון חוות דעת רפואיות. לאחרונה ניצולי שואה רבים פונים לסיוע המשפטי בבקשה להכרה בפגימות שיניים, רבים מהניצולים סובלים מפגימת שיניים מגיל צעיר עקב הנרדפות. הכרה בפגימת השיניים מקנה השתתפות במימון טיפולי השיניים.

הוכחת הקשר הסיבתי בין פגימת השיניים לתנאים בתקופת הנרדפות:

ניצולי השואה מתקשים לעמוד בתנאי ההוכחה של הקשר הסיבתי וזאת בשל היעדר תיעוד רפואי של טיפולי שיניים משנים עברו. ככל שהמסמכים הרפואיים משנים עברו קיימים, ניתן ביתר קלות להוכיח את הקשר הסיבתי בין הפגימה לרדיפות. במספר תיקים בייצוג הסיוע המשפטי הצלחנו להוכיח את הקשר הסיבתי בעזרת מסמכים מהעבר כגון כרטיסיות מרופאי שיניים שטיפלו בניצולים, צילום תיק רפואי מהצבא בו היה תיעוד על פגימת שיניים וכדומה.

יעקב חבר, עו"ד ממונה על תחום ניצולי שואה במחוז חיפה רואה מגמת הקלה בדרישת הראיות.

כפי שעולה בסיפורה של ניצולה מרומניה ילידת 1931, אשר סבלה מאובדן שיניים מאז שנות השלושים לחייה, עקב העדר תזונה ותנאי מחיה קשים. בקשתה להכרה באובדן שיניים כתוצאה מהרדיפות נדחתה בנימוק של העדר קשר סיבתי.

היה קושי ראייתי בהוכחת הקשר הסיבתי, הואיל ולא ניתן היה לאתר את המסמכים הרפואיים של רופא השיניים (שנפטר) אשר טיפל בניצולה בתחילת שנות ה-60 של המאה הקודמת.

הערר התקבל על סמך שני מסמכים מהרופא המטפל אשר לדעתו יש לקשור בין התנאים בתקופת השואה בהם הייתה נתונה המערערת לבין איבוד דרמטי של שיניים בגיל צעיר. הוכרה מחלת אובדן השיניים בשיעור של מחצית ע"ח הרדיפות (ו"ע 6537-08-17, בייצוג הסיוע המשפטי: עו"ד ישראל זטרמן).

בתיקים אחרים הוכח קשר סיבתי בין פגימת השיניים לנרדפות על ידי חוות דעת פרטנית למקרה.

חוות דעת תומכת למקרה פרטני

בתיקים אחרים הוכח קשר סיבתי בין פגימת השיניים לנרדפות על ידי חוות דעת פרטנית למקרה.

להלן סיפורו של ניצול שואה, יליד 1928, מרומניה. בעת המלחמה גורש לטרנסניסטריה.

הניצול הגיש תביעה לרשות להכרה בפגימת שיניים שאירעה בשנת 2012 בהיותו בגיל 82, הרשות דחתה את התביעה בנימוק כי לא הוכח קשר סיבתי בין הפגימה לבין נרדפותו. הוגש ערר הנתמך בחוות דעת מומחה כי קיים קשר סיבתי בין הנרדפות לאיבוד השיניים.

לאחר שנדחתה עמדתנו בוועדת ערר הוגש ערעור בבית המשפט המחוזי.

בית המשפט המחוזי קיבל את הערעור וקבע כי קיים קשר סיבתי בין פגימת השיניים לרדיפות, וכי פסק הדין ניתן בנסיבות המיוחדות למערער (ע"ו 15-01-10182, בייצוג הסיוע המשפטי: עו"ד לבקה חלבי-חסון ועו"ד שרון אשל איילון).

מחקר של מומחים רפואיים

הסיוע המשפטי מייצג ניצולים שפנו בבקשה להכרה ונדחו עקב העדר מסמכים מהעבר והעדר חוות דעת פרטנית. במקרים אלה הסיוע המשפטי נעזר במחקר חדש של רופאים מומחים בתחום השיניים, אציין כי ההליכים בבית המשפט טרם הסתיימו.

פרופ' הרולד כהן וד"ר גיא טוביאס מהדסה עין כרם, המתמחים בתחום השיניים ערכו מחקר אשר ערך השוואה בן קבוצת ניצולים שחיו תחת המשטר הנאצי לכלל האוכלוסייה המסקנה העולה מהמחקר כי קיים קשר סיבתי בין התנאים הקשים (תזונה לקויה, והפן הנפשי) לבין פגימה בשיניים. עוד עולה מהמחקר כי ניצולי שואה סובלים בגיל צעיר מאובדן שיניים בהשוואה לכלל האוכלוסייה.

ייצגנו ניצול שואה בערעור על פסק דין שדחה הכרתו להכרה בפגימת השיניים. בדיון בערעור בית המשפט נתן תוקף של החלטה להסכמה למתן השתתפות במימון הוצאותיו הרפואיות בגין טיפול השיניים.

אסיים בקריאת בית המשפט המחוזי בהחלטתו מיום 14 במרץ 2017, להקמת ועדת מומחים כדוגמת ועדת שני: "ייתכן והגיעה העת להקמת ועדת מומחים כדוגמת ועדת שני בזמנו, אשר תידרש לקביעת

כללים בכל הקשור לטענות לפגימה בשיניים, ובאופן שניתן יהיה לקבוע קריטריונים אשר אינם תלויים בהכרח בתיעוד זה או אחר ולפתרון של כלל הטוענים לפגימה בשיניים ונמצאים חסרים לאור העדר תיעוד כאמור" (ע"ו 17-01-52165 בייצוג הסיוע המשפטי: עו"ד מריאנה גורביץ' ועו"ד עידית פוגלר).

בכל שאלה ובקשה בעניין זכויותיכם אתם מוזמנים לפנות לסיוע המשפטי ונשמח לעמוד לרשותכם.

הסיוע המשפטי
מוענק ללא עלות
כספית

ייצוג
וייצוג
משפטי
לניצולי
שואה

מוקד הסיוע המשפטי
1-700-70-60-44 (שלוחה 4)

שעות פעילות המוקד הפלפוני 08:00-16:00
קבלת קהל: בימים א, ב, ג, ה, ו, בין השעות 08:30-12:30
ביום ג' גם בין השעות 15:00-17:00
בימי רביעי לא מתקיימת קבלת קהל

עו"ד שרי ורדי היא ממונה ארצית על תחום ייצוג ניצולי שואה הסיוע המשפטי משרד המשפטים.

חוות דעת רפואית- בריאות העצם והשיניים אצל ניצולי שואה

פרופ' צופיה איש-שלום, מומחית לרפואה פנימית, אנדוקרינולוגיה וסוכרת, סיור העמותה הישראלית לאוסטיאופורוזיס ומחלות עצם.

הרקמות הקשות בגופינו, העצמות והשיניים נבנות בתקופת הגדילה (כולל גדילה ברחם האם לגבי העצם) וההתבגרות ומשמשות אותנו לאחר מכן במשך כל ימי חיינו. בריאות רקמות אלה נקבעת על ידי גורמים תורשתיים וסביבתיים, כגון תזונה שמכילה את כל הרכיבים החיוניים, ויטמינים, חלבונים, סידן, זרחן מגנזיום ועוד, התבגרות מינית תקינה ופעילות תקינה של הורמוני מין שמסייעים בבניית העצם ובשמירה על המבנה הפנימי שלה. אנשים שסבלו מרעב ומחלות בתקופה קריטית של גדילה והתבגרות חוו פגיעה בלתי הפיכה באיכות העצם והשיניים.

עצם מחוררת - Lacy bone

עצם תקינה - Normal bone

מחלת האוסטיאופורוזיס, מחלה "שקטה", שמתפתחת בהדרגה ללא תסמינים כל שהם, עד להופעת הביטוי החמור שלה, השברים, שכיחה יותר בקרב ניצולי שואה. יש לציין שהשברים האופניים (באמה, בחוליות עמוד השדרה, בזרוע ובצוואר הירך) מתרחשים לאחר חבלה קלה, כגון נפילה מגובה, עמידה ולעתים ללא חבלה כלל. שכיחות יתר זו נובעת מכך שעד אמצע שנות העשרים קיים חלון הזדמנויות לבנות את העצם ולהגיע לשיא מסת העצם, במגבלות התורשה של כל אחד ואחד. כאשר התנאים הסביבתיים מושלמים, מסת העצם מגיעה לשיא הפוטנציאל הגנטי שלה. כתוצאה מכך הירידה ההדרגתית במסת העצם בגיל מבוגר מתחילה מנקודה גבוהה, מסת העצם בגיל הקשיש גבוהה יחסית והסיכון לשברים קטן. במקרים בהם התנאים הסביבתיים גרועים ולו לפרק זמן מוגבל,

שיא מסת העצם (Peak Bone Mass) בשנות העשרים נמוך יותר, ולכן אבדן מסת העצם מתחיל מרמה נמוכה, וכתוצאה מכך מסת העצם בגיל הקשיש נמוכה והסיכון לשברים גבוה. פגיעה בתנאים הסביבתיים במשך תקופה חלקית לפני השגת שיא מסת העצם גורמת נזק תמידי שאינו ניתן לתיקון בהמשך.

כמו כן אנו רואים כי בניגוד לשכיחות הגבוהה של אוסטיאופורוזיס בנשים לעומת גברים באוכלוסיות הרגילות הרי שבניצולי שואה הנזק אופייני לגברים כמו לנשים.

לפני כעשור הכירה מדינת ישראל ללא סייג במחלת האוסטיאופורוזיס כמחלה שנובעת מהפגיעה בתקופת השואה. ניצולי שואה שסבלו משברים כתוצאה מהמחלה זכאים להכרה בנכות, כמו כן הם זכאים לכל הטיפולים התרופתיים שרשומים לטיפול במחלה במדינת ישראל ללא מגבלות סל הבריאות.

אך מה לגבי בריאות השיניים? גם התפתחות השיניים נפגעת באופן בלתי הפיך כתוצאה מרעב בתקופת הגדילה וההתבגרות.

במסמך שפורסם על ידי ארגון הבריאות העולמי בשנת 2005 פורטו התנאים ההכרחיים להתפתחות שיניים בריאות ולמניעת מחלה פריאודונטלית של העצם, מחלת עצם דלקתית שפוגעת במכתשי שיניים בלסתות וגורמת לאבדן שיניים. מחלה זו שכיחה בחולי אוסטיאופורוזיס.

בתקופת השואה לא ניתן היה לקיים היגיינה תקינה של חלל הפה ולהעניק טיפול בעששת, בתוצאה מכך נגרם נזק בלתי הפיך לשיניים.

אבדן שיניים היא תופעה מאוד שכיחה בקרב ניצולי שואה.

תזונה בריאה בגיל המבוגר קשורה בבריאות השיניים. שיקום פה חיוני לקשישים הן מבחינה חברתית והן מבחינת יכולת לצרוך תזונה מגוונת שכה חיונית לבריאות בגיל המבוגר.

לסיכום:

ניצולי שואה סובלים מפגיעה בלתי הפיכה ברקמות קשות, העצמות והשיניים. מחלת האוסטיאופורוזיס הוכרה על ידי מדינת ישראל כנובעת מפגיעה בתקופת השואה. הגיע הזמן, ויפה שעה אחת קודם, להכיר בפגיעה בבריאות השיניים כנובעת מהשואה ולהעניק לניצולי שואה את מלוא הטיפול הדנטלי ושיקום הפה, שהם כה זקוקים לו, על חשבון המדינה.

אנדרטות לזכר ילדים שנספו בשואה

נעמה גליל "יד ושם"

בעיצומה של תקופת השואה, כתב המחנך והמשורר יצחק קצנלסון שיר בשם "ראשונים":
"הראשונים לכיליון – התינוקות היו, יתומים פעוטים, הפקר על אדמה, הם הטוב שבעולם..." קצנלסון,
'מקונן השואה' בחר לכתוב על רציחתם של מי שסימלו את עתידו של העם היהודי וביטא בכך את
ייחודיות השואה ואת המרכיב האידיאולוגי בהשמדת העם ובניו.

לא מקרי הוא שהאנדרטה הראשונה והיחידה שהוקמה בארץ ישראל לפני קום המדינה הוקדשה
לזכרם של הילדים קרבנות השואה. האנדרטה - "לילדי הגולה" הוקמה בשנת 1947 בקיבוץ משמר
העמק בידי האומן זאב בן צבי, שקיבל לימים את פרס ישראל על יצירה זו. בקיבוץ זה התגורר מרדכי
שנהבי שהגה עוד בשנת 1942 את רעיון הקמת יד זיכרון לקרבנות השואה והציע לקרוא לו "יד ושם"
על פי פס' בישיעהו נ"ו.

האנדרטה ניצבת במרכז הקיבוץ בתוך גן הנקרא פינת הגולה. היא מורכבת מקיר אבן המקיף רחבה
קטנה ומעוגלת. בקיר ארבע גומחות בהן מפוסלות קבוצות של דמויות מאבן ירושלמית כאשר במרכז
האנדרטה, ניצב פסל גדול של ילד הנשען על אמו ובזרועות פרושות הוא מבקש שתציל אותו אבל היא
ביאוושה מפנה ממנו את מבטה כי אינה יכולה לעזור לו. בנוסף לפסל זה יצר האומן בגומחות שלושה
פסלים נוספים: דמות מכונסת כמו נדחקת למקום מסתור; דמות גוחנת לעבר ארבע דמויות המצויות
מתחתיה, מנסות להידחק לחיקה, להיות מוגנות על ידה ושבע דמויות בשורה צפופה ללא פנים
המסמלות הליכה לעבר האבדון. במלחמת העצמאות נפגע הפסל מהפגזות תותחי קאוקג'. בן-צבי
סירב לבקשת הקיבוץ לתקן את הפגיעה בטענה שהיא מביעה את סבלו המתמשך של העם היהודי
גם לאחר השואה. עד היום נראית הפגיעה בפסל, ליד מרפק האישה.

הנצחת הילדים חזרה אל נוף הזיכרון הישראלי רק
כעבור שלושה עשורים, במהלך שנות השבעים.
בשנת 1976 לקראת יום הולדת המאה של הרופא
והמחנך יאנוש קורצ'אק-הנריק גולדשמיט שעמד
לחול ב-1978 פעל יושב ראש יד ושם אז הד"ר
יצחק ארד להקמת אנדרטה להנצחת קורצ'אק וילדי
הגטו. את הפסל יצר בוריס סקצייר בשנת 1978.
הפסל מתאר 12 דמויות של ילדים וביניהן במרכז
דמות דיוקנו של יאנוש קורצ'אק. דמויות הילדים
רזות, כתפיהן שמוטות וידיהן הארוכות מוטלות
צמודות לאורך גופן. הן מביטות בעצב כלפי מטה,
כל אחת לכיוון אחר ונראות חסרות אונים. ידו
השמאלית הגדולה של קורצ'אק חובקת את הילדים,
מנסה לגונן עליהם. דמויות הילדים הן סכמאטיות
ואילו הדיוקן של קורצ'אק שואף לתיאור אמיתי של
האיש. תיאור קורצ'אק במרכז בין הילדים, כאחד
מהם, בגובה שלהם, ממחיש את השקפתו החינוכית
הרואה בילד אדם שיש לכבדו ולהעניק לו את מלוא
הזכויות.

במתחם יד ושם לא הייתה הנצחה רשמית שהוקדשה באופן מיוחד לזכרם של מיליון וחצי הילדים
שנספו בשואה. בשנת 1978 הציג האדריכל משה ספדיה בפני ועדה ביד ושם את דגם האנדרטה
שיהווה אתר הנצחה לילדים קורבנות השואה. הדגם היה שונה בגישתו האמנותית ממה שהיו רגלים
ביד ושם, במיוחד בשפתו הסמלית. לא היו בו דימויים פיגורטיביים כמו בפסלים האחרים שעמדו כבר
ביד ושם. אברהם שפיגל, ניצול שואה, הסכים לממן את הקמת האנדרטה.
הזוג שפיגל רצה שהאנדרטה תוקדש לבנם עוזיאל, אך ביד ושם אין אנדרטאות פרטיות. לאחר דין
ודברים יד ושם ומשפחת שפיגל הגיעו לפשרה לפיה דמות דיוקנו ותמונתו של עוזיאל תופיע באתר
ההנצחה שיהיה מוקדש למיליון וחצי הילדים שנספו בשואה. אנדרטת יד לילד נחנכה בשנת 1987.

על גבעה מול רחבת הכניסה ניצבים עמודים לבנים קטומים. העמודים ניצבים כתמונת מחזור אילמת,
כמצבה. הגבהים השונים של העמודים מסמלים את הגילאים השונים של הילדים שחיהם נגדעו.

קשת שנוצרה בסלע באופן טבעי, מהווה את תחילתו של מסדרון מקורה למחצה, שעל אחת מקורותיו רשום: "נר ה' נשמת אדם..." (משלי כ' 27). המסדרון צר, תקרתו נמוכה, והוא נותן תחושה של הליכה חד כיוונית שאין ממנה מוצא. בקצה המסדרון על הקיר תבליט דיוקנו של עוזיאל שפיגל. דלת הברזל בהמשך מובילה לחדר חשוך ובו תלויים תצלומי דיוקן של תשעה ילדים-חמישה בנים, שאחד מהם הוא עוזיאל וארבע בנות. דיוקנאות הילדים המשתקפים בקיר הזכוכית מוכפלים ויש תחושה שהם מייצגים מספר גדול של ילדים. בהמשך נכנסים אל חדר חשוך אשר במרכז החלל שלו תא זכוכית ובו חמישה נרות המשתקפים בקירות הזכוכית ובמערכת מראות בתקרה וברצפה ויוצרים נקודות זוהרות רבות. נצנצי האורות במרחב האינסופי זה יוצרים תחושה שאנו מוקפים בשמים זרועי כוכבים. השימוש במוטיב הנר נקשר עם ההקבלה במסורת היהודית בין להבת הנר לנשמת האדם, ועם המסורת של הדלקת נרות יזכור עבור מתים. ברקע שומעים מנגינה נוגה הנשמעת כקנינה וקולות הקוראים בעברית, באנגלית ובאידיש את שמותיהם, את גילם ואת מקום מוצאם של ילדים שנספו בשואה. שמות הילדים והפרטים עליהם נלקחו מ'דפי עד' שנאספו בהיכל השמות ביד ושם.

במקביל ליד ושם פעל אנטק (יצחק) צוקרמן, סגן מפקד הארגון היהודי הלוחם בגטו ורשה ומייסד המוזיאון בלוחמי הגטאות, להקמת מוזיאון לזכרם של הילדים. אנטק רתם למלאכת ההנצחה את ניצול השואה האדריכל רומן הלטר. אחרי מותו של אנטק החל רומן הלטר לקדם את הרעיון להקמת בניין נפרד מהמוזיאון. במשך ארבע שנים, עבדו רומן ובנו ארדן על התכנון שעליו התבסס הבניין הנוכחי, שהיה אמור להיראות כמו ארמון חול של ילד, שלו שלוש קומות: המפלס העליון: אולם זיכרון (היכל הזיכרון) מפלס הביניים: אזורי למידה ויצירה המפלס התחתון: אולם קורצ'אק להצגות, קונצרטים והרצאות.

יד לילד שנחנך בשנת 1995 ממוקם בסמוך למוזיאון לוחמי הגטאות והוא חלק מהקומפלקס, מביא את סיפורם של ילדים מגובה עיניהם ובקולם. קורותיהם של הילדים שנספו או שרדו את השואה מובאים בקולות חיים, וכך הם נשענים, למעשה, על נקודת מבטם של הילדים: ילדים בני זמננו, המציגים בקולם הם את סיפור גורלם של הילדים שהיו. האדריכל של יד לילד בלוחמי הגטאות הוא רם כרמי, שהעמיד לנגד עיני רוחו את קהל המבקרים הצעיר, הציע מיבנה שיש בו שילוב בין רצף קווי לבין מיבנה שיש בו תנועה סיבובית, כך שסוף והתחלה

נוגעים זה בזה. בתנועה הסיבובית משתקפת התפיסה החינוכית כולה- לא לשכוח את "החיים הישנים" ולהרהר בהם עם יציאתנו לחיים חדשים, מחוץ לכותלי המוזיאון. מסלול התצוגה מתבסס על סיפורים אמיתיים, שלוקטו מתוך יומנים אותנטיים, פרי עטם של ילדים בתקופה ההיא, או מתוך עדויות שנגבו מפי אלה שהיו אז ילדים. בנקודות מסוימות במסלול מתחלף המוקד הקולי במוקד אור- קולי. כאן מופיעה, עדות חיה מפי מבוגר ששרד את ימי השואה כילד.

ביום הזיכרון לשואה ולגבורה, 2 בנובמבר 2011 חנכה קק"ל ביער הקדושים פרויקט ייחודי לזכרה של אנה פרנק ביער הקדושים, תחת השם "סיפור על ילדה ועץ". כשאנה פרנק הסתתרה מפני הנאצים

באמסטרדם היא יכלה לראות מהחלון במקום המסתור עץ ערמון, העץ מוזכר מספר פעמים ביומן שכתבה. אותו עץ הותקף על ידי פטריה, גזעו ושורשיו נפגעו ורשויות אמסטרדם החליטו לכרות אותו. בעקבות קריסת העץ התקיים קמפיין התרמה בקרב יהודי הולנד לפרויקט הקמת אנדרטה לזכר אנה פרנק בישראל. האנדרטה עוצבה על ידי הפסל ההולנדי פיט כהן אשר בדומה לאנה פרנק הסתתר מהגרמנים בבית קטן בדרום הולנד. בעבודתו ביקש להמחיש את שהתחולל בעולמה של הילדה הצעירה בדירת המסתור שלה. הוא

יצר מפלדה חלולה חלל מעוצב כחדר קטן. בפינת החדר ניצב שרפרף בודד גבוה במקצת שממנו ניתן לצפות בצורתו של עץ ערמונים בעל עלים מחומשים.

שלט נוסף שהוצב באתר מצטט מדבריו של פרימו לוי, סופר וכימאי יהודי איטלקי ששולח לאשוויץ: "אנה פרנק אחת מרגשת אותנו יותר מרבים אחרים שסבלו כמוה, אך דמותם נותרה בצל. אולי עדיף כך, לו היינו מסוגלים לקלוט את הסבל של כל האנשים הללו, לא היינו יכולים לחיות".

הנצחת העיירות היהודיות

בנגינה ובשיר להקת הכליזמרים דב ברני (מרינבר)

מרינברך נולד וגדל בשכונת יהודיות בניו-יורק וסיים תואר דוקטור בהיסטוריה יהודית. ברני מנגן בסגנונות שונים בקלרנית ובסקסופון,

הפיק תקליטור בשם- "ניגונים בצל השואה" - שירים ששרו ולחנים שהולחנו בזמן השואה, לפני ולאחריה. במפגשים של עמותת יש הביא לפנינו עם להקתו את שירי העיירה היהודית בקהילות ישראל ממזרח ומערב כתרומה להנצחת הניגון היהודי.

קהל הניצולים קיבל את הלהקה באהבה גדולה.

כנס עמותת "יש"
 לקראת
יום השואה הבינלאומי

המפגש יתקיים ביום חמישי,
 ט' בשבט תשע"ח, 25.01.2018,
 בין השעות 10:00-13:00
 בבית רוזן
 רח' ביאליק 89 רמת-גן

תחבורה קווי אוטובוס: 82, 51, 66, 70
 להזמנות נא לפנות לגב' רחל כץ 054-7380785

**אנו מזמינים אותך להשתתף
 בכנס של חברי "עמותת יש"**
**לקראת
 יום השואה הבינלאומי**

10:00 התכנסות וכיבוד קל
 מנחה: גב' רלי רובינזון
 10:30 ברכות: מר ישראל זינגר, ראש העיר רמת-גן
 דברי פתיחה: גב' מרים גרייבר, יו"ר ארצית עמותת "יש"
 10:45 הפעה: מר אבי ונטורה
 הנצחת שירי העיירות שנכחדו ושירי א"י
 11:25 דברים: גב' עופרה רוס, מנכ"לית הרשות לזכויות
 ניצולי השואה, משרד האוצר, בנושא:
זכויות הניצול
 12:00 דברים: הרב ישראל מאיר לאו, הרב הראשי לישראל
 והרב של תל-אביב-יפו לשעבר
 מכהן כיו"ר מועצת "יד ושם", בנושא:
משואה לתקומה
 סיום בשירה עם הזמר אבי ונטורה

משואה לתקומה

ביום חמישי, 25.01.2018, ביום גשום וסוער מאוד, לא נרתעו מעל מאה חברי עמותת יש והגיעו לכנס לקראת יום השואה הבינלאומי. באו חברים מהסניפים במרכז הארץ: רמת גן, תל אביב, פתח תקווה, גבעתיים, חולון ורחובות. סניף רמת גן, בראשותה של רחל כץ, יו"ר הסניף אירח אותנו בשיתוף עיריית רמת גן, בבית רוזן. עיריית רמת גן דאגה לכיבוד ולאירוח מושלם באולם נאה. רחל כץ נצחה על המלאכה ברוח טובה ובארגון ראוי.

בפתח דברי ההנחיה שמענו סקירה קצרה על יום השואה הבינלאומי, המועד וההיסטוריה של ציון התאריך הזה כיום בינלאומי. מר ישראל זינגר, ראש עיריית רמת גן ברך את הבאים וכן גב' איריס בן מוחה מנהלת המחלקה למועדונים לתרבות פנאי לאזרחים ותיקים בעריית רמת גן המסייעת רבות לעמותת יש ברמת גן, ואחריו נשאה דברים גב' מרים גרייבר, יו"ר ארצית של עמותת יש. בדבריה קשרה מרים בינינו, ילדים ויתומים ניצולי שואה, המציינים את יום השואה הבינלאומי, לבין לוחמי תש"ח תושבי הארץ לבין ניצולי השואה אשר לחמו וגם נפלו בקרבות מלחמת השחרור. את הרשות לזכויות ניצולי שואה ייצגה גב' ליאת פולגר, מנהלת תחום מרכז מידע במקומה של גב' עפרה רוס אשר נבצר ממנה להגיע. ליאת פולגר

פרטה מקצת הזכויות שרועננו לאחרונה וגם השיבה לשאלות הקהל. חלק מהמשתתפים הלינו על המוסד לביטוח לאומי וגב' מרים גרייבר הבטיחה להזמין, בעתיד, נציג המוסד לביטוח לאומי לשיחה בלתי אמצעית עם חברי עמותת יש. הזמר אבי ונטורה הביא משירי העיירות הנכחדות, שר בידיש ובהמשך גם בעברית וכולם הצטרפו אליו בשירי ארץ ישראל.

גולת הכותרת של הכנס היו דבריו מעוררי ההשראה של הרב **ישראל לאו**, הרב הראשי לישראל ורב העיר תל אביב לשעבר והיום יו"ר מועצת יד ושם. תחת הכותרת "משואה לתקומה", הרב, שהוא בעצמו ילד יתום ניצול שואה – אחד משלנו, בחר לשתף אותנו בחוויה אישית שלו, בה התנסה, כילד בן תשע, מיד לאחר שחרורו ממחנה בוכנוולד, בתום

מלחמת העולם השנייה. הוא הושם בעיירה צרפתית אקואי, עם עוד 500 נערים אשר הגיעו מבוכנוולד ומברגן בלזן. הם שוכנו בארמון לשעבר של אחד מעשירי המחוז אשר הוסב לבית ילדים בהנהלתה של גברת מינץ, ניצולת שואה בת העיר לודז'.

באחד הימים עמד בית הילדים הזה לארח אורחים חשובים, נציגי השלטון המקומי ונציגים מארגוני צדקה צרפתיים אשר תמכו כלכלית במוסד. הנערים הבוגרים החליטו שכול ילדי המוסד לא יבואו למפגש. הם טענו שהצרפתים היו אדישים לגורל היהודים במלחמה, בכלל זה לגורל הוריהם שנרצחו ועתה הם מבקשים להצטלם עם היתומים למען

פרסום שמם ותמונותיהם בעיתונות. רק לאחר הפצרותיה ובקשתה שיבואו "למענה" של הגברת מינץ נאותו הנערים לבוא אל כר הדשא, אולם הבטיחו שלא לשתף פעולה – לשבת בראשים כפופים, לא להביט בפני האורחים ולא למחוא כפיים. המעמד היה מביך כאשר הדוברים דברו אל קרחותיהם של הנערים אשר ישבו בראשים מושפלים.

אחרון הדוברים היה יהודי, ניצול אושוויץ, שם איבד את רעייתו ואת ילדיו. לאחר שהוצג על ידי הגברת מינץ שספרה על חייו בתמצית והדגישה שמאז תום המלחמה הוא, כתעשיין עשיר, עוד לפני תורם עתה את כול הונו ואונו לסיוע לילדים יהודים יתומים – פנה הוא אל הילדים ביידיש: "קינדער, טייער קינדער" – ילדים, ילדים יקרים. קולו שלו נשנק מבכי וכך גרם הוא לכול יושבי הדשא, להרים את ראשיהם ולהצטרף לבכיו, מי בקול ומי תוך בליעת דמעותיו או ניגובם בשרוולו.

אחד הנערים הבוגרים, אהרון פולדברג, קם והודה לכול האורחים – לא על בואם ולא על המתנות אשר הביאו אלא על כך שהמעמד הביא את הנערים לידי בכי – בכי שלאורך שנות המלחמה האיומות נחנק בתוכם. הדובר הסביר שמי שמסוגל לבכות, יוכל גם לצחוק ולשמוח, להיות "מענטש" בן אדם. אהרון פולדברג המשיך וציטט מחזון העצמות היבשות של הנביא יחזקאל, אותו למד לפני המלחמה מפי סבו. הוא הסביר לאורחים שהנערים היתומים ששרדו הם בבחינת העצמות היבשות ורק במוסד באקואי מטפלים בהם כראוי והעצמות כמו מתחברות והגוף מתחיל לקבל צורה, אולם בינתיים ללא רוח. אבל הנה המעמד היום, המפגש עם ניצול אושוויץ ששכל את ילדיו ומקדיש את חייו ליתומים אחרים – הרי המפגש הזה גרם גם להם להתחיל לבכות – להרגיש בני אדם! הוא סיכם את דבריו בכך שאירופה היא בית עלמין של העם היהודי ופניהם של הנערים היתומים ששרדו – פניהם, כולם, להגיע לאדמת ישראל.

זו הייתה חווייתו האישית של הרב **ישראל לאו**, שחווה בגיל תשע וחלק אתנו מילדותו שלו – ילד יתום ניצול שואה כאשר התנסה במעבר האנושי מ"שואה לתקומה", כשיכולתו לבכות בדמעות שבה אליו ואל חבריו, יתומי בוכנוולד וברגן בלזן.

דבריו של הרב **ישראל לאו** הפעימו את כולנו והעלו דמעות גם בעינינו.

הנחתה את הכנס וסיכמה את מהלכו, **רלי רובינזון**, חברת עמותת יש, סניף חיפה

קו ייחודי לניצולי שואה
1-800-24-1201, או 1201 שלוחה 4

אם הייתם שם אנחנו כאן בשבילכם!

קו הסיוע לניצולי שואה ובני משפחותיהם:
מיים משותף של משרד הרווחה והשירותים החברתיים ועמותת ער"ן.
ליצירת קשר, מחייגים שיחת חינם מכל טלפון:
1-800-24-1201, או 1201 שלוחה 4

מאפייני השירות:

קו סיוע ייעודי, זמין ונגיש לניצולי השואה ובני משפחותיהם. הקו מאויש ע"י מתנדבי ער"ן, אשר עברו הכשרה מקצועית בהדרכת מיטב המומחים בתחום. המתנדבים, מגישים סיוע רגשי טלפוני לניצולי שואה ובני משפחותיהם, 24 שעות ביממה ו-7 ימים בשבוע. השירות הנו ארצי, אינו דורש הזדהות, וניתן בשפות: עברית, אנגלית ורוסית.

הסיוע פועל בשלושה ערוצים:

- מתן תמיכה רגשית: הפונים זוכים לאוזן קשבת, עידוד, הרגעה והנעה לחשיבה על דרכי התמודדות אפשריים עם הקושי.
- מתן מידע אודות שירותים קהילתיים לניצולי שואה ובעת הצורך, הפניית פונים מעוניינים להמשך טיפול אצל הגופים האמונים על הטיפול בניצולי השואה; לרבות מטפל שיגיע אל מי שמרותק לביתו ובכפוף להסכמתו.
- ער"ן תבצע שיחות יזומות שבועיות לאוכלוסיית היעד המעוניינת בכך, במסגרת תכנית מובנית לתמיכה טלפונית, לתקופת זמן שתיקבע עם הניצול מראש.

מטרות ויעדים

- הקלת ההצפה הרגשית והעומס הנפשי.
  - העצמת תחושת הערך העצמי, הביטחון האישי והגברת תחושת המסוגלות להתמודד.
  - הקניית אסטרטגיות התמודדות מושכלות עם המצוקה הרגשית והקשיים.
  - סיוע לבני המשפחה לתמוך בניצול ולהתמודד עם השפעת המצב על המשפחה.
  - זיהוי סימני מצוקה וסיכון, בכלל זה סיכון לאובדנות והפנייה לעזרה מקצועית מתאימה בעת הצורך.
- בברכה,

עו"ס תמי מרוז,
מפקחת ארצית תחום ניצולי השואה
משרד הרווחה והשירותים החברתיים

ד"ר שירי דניאלס,
מנהלת מקצועית ארצית, ער"ן

דוד קורן,
מנכ"ל ער"ן

לקראת יום השואה 2018

לאור שיתוף הפעולה המוצלח בשנה שעברה בין זיכרון בסלון לבין עמותת יש, נשמח להמשיך בשיתוף הפעולה גם השנה!

אנו רוצים להזמין אתכם לספר את הסיפור שלכם בערבי זיכרון בסלון. מה זה זיכרון בסלון?

זיכרון בסלון היא יוזמה חברתית שקמה לפני שש שנים מתוך תחושה שהזיקה בחברה שלנו ליום הזיכרון לשואה ולגבורה הולכת ונחלשת. זיכרון בסלון מציע דרך נוספת, אחרת, להתמודד עם יום השואה ועם השאלות שהוא מעלה דרך מפגש אינטימי בסלון הבית ובין חברים ואורחים.

מתי זה קורה?

ערבי זיכרון בסלון מתקיימים פעם בשנה בערב יום הזיכרון לשואה ולגבורה באלפי בתים במקביל ברחבי הארץ והעולם. ניתן לקיים ערב של זיכרון בסלון גם בימים הסמוכים לו. מדוע אנו פונים אליך?

זיכרון בסלון מעניקה הזדמנות חשובה לשמוע ולהשמיע ממקור ראשון את הסיפור שלך ולציין את היום הזה יחד איתך, בפורום מצומצם ואינטימי. אנו מודעים לגודל האחריות המונחת על כתפנו לשימור זיכרון השואה, ומתוך כך מעוניינים לשמוע כל סיפור וכל זיכרון, כל סיפור ראוי להישמע, ואנחנו כאן כדי לתת לך את הבמה ולהעביר אותו לדורות הבאים.

אנו מזמינים אותך לספר את סיפורך האישי בערב יום השואה או בתאריך סמוך לו ליד ביתך. אנו נלווה אותך לאורך התהליך, נדאג שהתנאים יהיו מתאימים עבורך מבחינת נגישות והאירוע יתקיים קרוב לביתך ככל הניתן. נהיה איתך בקשר לקראת ולאחר המפגש.

נשמח להכיר ולספר לך יותר על זיכרון בסלון, איליה פרדקין-050-2029928, מרכז אנשי עדות

אני מקווים להכירך ולשמוע את סיפורך!

**70 שנה למדינת ישראל
ברכות לכל בית ישראל
לשורדי וניצולי השואה
ובני ביתם**

ייעוץ לניצולים מרומניה שעלו אחרי 1953 – בסניף יש כפר סבא שיתוף פעולה בין עמותת יש, עמותת אביב והרשות לזכויות ניצולי השואה

עמותת אביב למען ניצולי שואה, ואשל – ג'וינט ישראל, מפעילים "נקודות זכות" למיצוי זכויות בכל רחבי הארץ, בשיתוף הרשויות המקומיות.

בכפר סבא פועלת נקודת זכות בהצלחה רבה בשיתוף עמותת סביון ואגף הרווחה בעירייה. מאת רבות של ניצולי שואה כבר קיבלו סיוע ללא תשלום במיצוי זכויותיהם בנקודת הזכות, וחייהם השתפרו באופן משמעותי. **עמותת יש יזמה פרויקט ייחודי לאיתור ניצולי שואה יוצאי רומניה שאינם מקבלים קצבה חודשית, כדי לסייע להם להגיש בקשות לקצבה מהאוצר. הודות לשיתוף הפעולה עם עמותת אביב ופעילות מתנדבי עמותת יש בכפר סבא, הגיעו לנקודת זכות ניצולי שואה יוצאי רומניה ונפגשו עם יועצת הזכויות של נקודת הזכות לינדה לוי, אשר אבחנה מהן הזכויות המגיעות להם. לינדה סייעה לניצולי שואה אשר עבדו בעבודות כפייה או שהתלוו כילדים להוריהם בעבודות כפייה, להגיש בקשה לקצבה חודשית מהאוצר. עשרות בקשות כבר אושרו וניצולי השואה החלו לקבל קצבאות חודשיות והטבות נלוות בשווי של אלפי שקלים בכל חודש.**

לאור שיתוף פעולה פורה ומוצלח כל הבקשות שהוגשו עבור ניצולים בכפר סבא בעזרת נציגי עמותת אביב אושרו. ברוב המקרים מדובר בקבלת קצבה חודשית ממשד האוצר. **הקצבה הנמוכה ביותר היא 2,248 ש"ח לחודש ועוד הטבות והגבוהה ביותר 8,173 ש"ח לחודש ועוד הטבות.**

נקודת זכות כפר סבא פועלת באגף הרווחה. רחוב הכרמל 43, מידי יום רביעי בין השעות 9:30-13:30. יש לתאם פגישה מראש בטלפון 09-7641131.

עמותת אביב

טלפון 072-2424404 פקס 077-3179236

נקודת ייעוץ על אזורית טלפון 03-6444851

עמותת "יש" מודה לעובדי "הרשות לזכויות ניצולי השואה" בתל אביב על עזרתם להצלחת המיזם.

דיווחים מהשטח- סניף כפר סבא

השנה התקיימו מספר פעילויות של חברי עמותת יש בסניף כפר סבא, חברי בעמותה מקפידים להיפגש יחד. ולסייע כמיטב יכולתנו במידת הצורך.

28.5.17: בבית ריזל לפגישת חברים בליווי זמר וכיבוד קל.

7.9.17: התכנסנו במסעדת שירת הפארק לארוחת צהריים משותפת. השתתפו כ 70 אורחים. בהשתתפות סגן ראש העיר.

13.12.17: קיימנו מסיבת חנוכה. הגיעו חברים רבים ובחלק האומנותי היה זמר.

25.12.17: השתתפו חברי העמותה בהדלקת נרות חנוכה. האירוע אורגן ע"י עיריית כפר סבא עבור שורדי שואה. באירוע היו ריקודים ושירה.

28.12.17: השתתפו 40 שורדי שואה בכנס ניצולים בכפר המכביה.

30.12.17: נציגי הסניף לקחו חלק בכנס- "בריאות הניצול כאתגר" שדן בבריאות הפה והשיניים והשפעתה על איכות החיים שהתקיים בבית ציוני אמריקה.

סיכום: שמואל כספי- יו"ר עמותת יש כפר סבא.

"שבת אחים גם יחד"

פעילות סניף חיפה

כבשנים האחרונות אנו מקיימים בכל יום ראשון תורניות, בהם אנו עונים לטלפונים, מקיימים פגישות, עונים על שאלות החברים, ומספקים מידע על זכויות ועוזרים בהגשת טפסים לאוצר ובפניות למוסדות השונים בדאגה למיצוי זכויותיהם של החברים.

לקראת החגים אנו מקיימים קשר טלפוני עם חברים בחיפה ובאזור הצפון, מברכים אותם אך גם מאזינים למצוקות ולצרכים של הניצולים, ובמידת הצורך מפנים אותם למוסדות הנדרשים. אך לא רק בטפסים אנו עוסקים. קיימנו השנה אירועים מרכזיים להנאת המשתתפים.

בחודש מאי קיימנו טיול אביבי נינוח לצפון הארץ.

יצאנו ממרכז הכרמל ליד משרדנו; נסענו למצוק ארבל ועצרנו לתצפית על הגולן, החרמון והכינרת. תוך כדי התבוננות בנוף המדהים עצרנו לשתיית קפה ואכילת סנדוויצ'ים, שמענו סיפור על לוחמים מופלאים מתקופת בר כוכבא ומלחמתם ברומאים. בהמשך ביקרנו ביער שוויץ ובבית העלמין הישן של קבוצת כינרת- מקום קבורתם של ותיקי הישוב, רחל המשוררת, נעמי שמר ועוד. בדרכנו לקיבוץ דגניה ראינו את הטנק המפורסם ושמענו את סיפור הגבורה של חברי הקיבוצים. בדגניה ב' אכלנו ארוחת צהריים כיד המלך. חזרנו אחרי הצהריים לחיפה מלאי רשמים.

בחודש תשרי קיימנו מפגש והרמת כוסית לכבוד השנה החדשה.

ד"ר מנחם צוקר הרצה על מכשור מודרני בשירות הרפואה. ד"ר מנחם צוקר, מהנדס במקצועו, וחתן פרס ביטחון ישראל על תרומתו לפיתוח טיל התמוז היה שותף בהקמת חברת אלכס מדיקל העוסקת בפיתוח מיכשור לריפוי מחלות לב. בצורה מקצועית, אך גם באופן שווה לכל נפש סיפר ד"ר צוקר על המיכשור שהוא היה שותף ביישומו בריפוי מחלות לב- הניתוחים והצנתורים שהוא היה שותף להם בבתי חולים בארץ ובחו"ל. המרצה הביא עמו דגמים של המיכשור ושיתף אותנו בפעילות. התמלאנו גאווה על תרומת הרפואה הישראלית לעולם וגם יצאנו מלאי תקווה לאפשרויות הריפוי של מחלות לב ולשיפור איכות החיים של הלוקים במחלות לב.

שני צעירים- זמרת נפלאה בליווי קלידן מקצועי הלהיבו את החברים ושיתפו אותנו בשירה

דיווחים מהשטח - סניף אשקלון

07.01.18

..... "האורל, הפליקו, נרות חנוכה".....
קריאה צי פנינו אצל חברי אורלי סניפול,
באלקטרוניקה, והחברים הפעילי. אולם בית"ו ופ' ארנאס, חתומים
דב' אורל אנשים.
הספציפי הספיקו, אמתם, להתקרה מצט, אך
הכמותהום כמד החא אצץ האט: "כל אדם הוא אור קטן
אבלנו אור אמת".... זו הודע האלייה שלמה באלם.
הפליקו וחפא אור העז הלע של חנוכה אלתו-קורא כס
"מצא צדק ושלום".... הכע א הקלמניע, אפיון א
האקובצוון לעיגאלי אר הכנוכ, הפלטו התעניעם אצו
לבריום בצלום, לענו לעיוס, אצו, אפיוס אקא, הפעלה
ולערוס של תקומתנו, באינצו האלה.
נאמנו אצ צבריום הקלומים אמת, בבוא חנוכה, בין הלוא,
מתחם אמתם נמת "צונו חנוכה" נכפון, להעביל מקובל
המלום כצו: הצע פני, קמן העי, הין תעצמו, הון ואלון.
העיה נעלך כעצמ'ים אצו העקה, העמלה רבה.
נפובנל, באמתנו אולס כעצו ברע לעולך חת אונם
למח, נמת ושלום.

סיור חברי סניף אשקלון בתעשייה אווירית

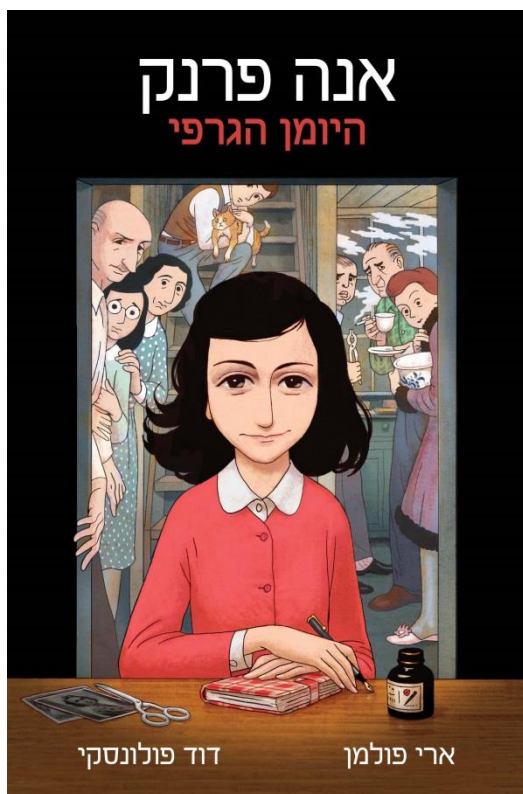
ברכת נרות חנוכה

לציון 70 שנה לפרסומו- יומנה של אנה פרנק רואה אור בעיבוד ליומן גרפי.

היומן של אנה פרנק נחשב ליצירה האישית הפופולרית ביותר. במהדורותיו השונות וביותר מ-75 שפות הוא נמכר ב-33 מיליון עותקים. הוא היומן האישי הנמכר ביותר בכל הזמנים והוא נכלל ברשימות ספרים שונות כאחד הספרים החשובים של המאה העשרים. אנה פרנק – היומן הגרפי, פרי עבודה בת שנתיים של הבימאי ארי פולמן והמאייר דוד פולונסקי, הוא עיבוד חזותי של היומן המקורי כולו, והוא מעורר לחיים את כל 743 ימי המחבוא של אנה, משפחתה וחבריהם בעליית הגג באמסטרדם. הוא נוצר תוך הקפדה על ההקשר התרבותי, ההיסטורי והחברתי של מועד כתיבתו, והנו המחשה מאלפת של הכישרון הספרותי והתפיסה ההיסטורית של אנה פרנק בת ה-13. פולמן ופולונסקי למדו לעומק את היומן והתוצאה היא נרטיב שלם של טקסט ואיור המשקף את עולמה הפנימי של אנה פרנק: "הקפדנו לתת המון כבוד לטקסט המקורי, אבל שמרנו גם על תפיסה קולנועית וחיפשו רעיונות חזותיים, מה להכניס לתוך הריבועים המצוירים ולתוך הבעות... צמצמנו, הידקנו וסיננו כפילויות, עד שבסופו של דבר נותרנו עם 70 אחוזים מהטקסט המקורי", מסביר ארי פולמן.

אנה פרנק – היומן הגרפי הוא יוזמה של קרן אנה פרנק, מייסודו של אוטו פרנק, היושבת בבאזל. הוא הושק במסיבת עיתונאים בינלאומית בפריז בתחילת ספטמבר ויראה אור ביותר מחמישים מדינות עד ה-27 בינואר, יום כיבוש אושוויץ, יום הזיכרון הבינלאומי לשואה. המהדורה העברית היא מהמהדורות הראשונות בעולם.

"בספרו קץ השואה טוען ההיסטוריון הדגול אלווין רוזנפלד ש'רבים יותר מכירים את התקופה הנאצית באמצעות דמותה של אנה פרנק מאשר באמצעות כל דמות אחרת מאותה תקופה, למעט אולי אדולף היטלר עצמו'. רוזנפלד מפרט את הגורמים הרבים שהפכו את אנה פרנק לסמל שנתר משמעותי גם אחרי שבעה עשורים. חשיבות זו של הסמל היא אולי הסיבה לכך שכאשר קרן אנה פרנק בבזל פנתה אלי לפני חמש שנים והציעה שאכתוב יומן גרפי ואביים סרט אנימציה

המבוססים על היומן, התלבטתי רבות בטרם נענית לאתגר. את מרבית חששותי עורר היומן הגרפי. כמבוגר וכהורה לילדים מתבגרים, הקריאה החוזרת ביומנה של אנה פרנק היתה חוויה מהממת

ומכשפת גם יחד: בלתי נתפש בעיני שילדה בת שלוש-עשרה היתה מסוגלת להתבונן בעולם הסובב אותה במבט כל כך בוגר, פואטי ולירי ולתרגם את מה שראתה לטקסטים תמציתיים ונוקבים אך שופעים חמלה והומור, וכל זאת במודעות עצמית שנתקלתי בה לעתים רחוקות בעולם המבוגרים, ועוד פחות בקרב ילדים.

ארי פולמן, מתוך "דבר המחברים"

שדים

פרנסיסקה וורדונר קאן

השלכתי את ילדוטי מעל פניי	ברחתי מפני ילדוטי והתחבאתי במקומות נידחים
לא חפצתי בה יותר	העמדתי פני אחר
לא היה בה כל טוב	אך ילדוטי לא משה ממני
אך היא שבה אליי	ובכך, הנה אנו עתה ילדוטי ואני
מסרתי את ילדוטי למישהו שאולי זקוק לה	לא מסוגלים להיפטר האחד מהשני
אבל אף אחד לא רצה בה, והיה עליי לקחתה בחזרה	יהיה עלינו למצוא דרכים לשלום

*מתוך "הזדקנותם של ילדי השואה", - יהודית קסטנברג, מילטון קסטנברג, פרנסיסקה וורדונר קאן. פורסם בכתב העת גרונטולוגיה 72/73 אביב - "שואה וזקנה" עמ' 15-24 בהוצאת האגודה הישראלית לגרונטולוגיה

רשימת חברי ועד המנהל ובעלי תפקידים

email	מיקוד	כתובת	פקס	טלפון נייד	טלפון	שם	תפקיד
amutatyesh@gmail.com	6527622	*נא להתקשר לקבוצת פגישות רח' יהודה הלוי 143, תל אביב ת.ד. 51426, תל אביב	153-3-5602979	במשרד ת"ר א.ה. 08.00-13.00 ב' ד' 17 - 12	03-5602979 050-3302700	צפי דינק	משרד ארצי - מנהלת משרד העמותה
miriamgtriver@gmail.com	93870	האדמו"ר מרדכי/9, ירושלים	02-6511121	050-8573136	02-6514101	מרים גרייבר	יו"ר ארצית
אי	52381	ירושלים 5, רמת גן	03-6772583	054-7380785	077-3441389	רחל כץ	סגן יו"ר רכזת סניפים
lobeluzi@gmail.com	3448627	עפריים 24, חיפה	04-8107859	054-7562211	04-7107859	עוזי לובל	סגן יו"ר אירועים
kochalsh@netvision.net.il	52233	נחום 16, רמת גן	073-7367432	054-6609863	03-6744731	שלמה קומל	גזבר
navadanson@walla.com	69373	אבא קובנר 5, תל-אביב	03-6994201	052-3283692	03-6994201	ד"ר נאה אפל דנון	יועצת משפטית
mgmeshu@zahav.net.il	76286	בית הפעלים 7/1, רחובות	08-6412343	052-3555329	08-64112345	מיכל משולם	ר"ח
gshaike@gmail.com	78617	שד' ירושלים 86/9, אשקלון	15386737647	050-9728830	08-6737647	שייקה גור אל	יו"ר ועדת נספים
irachiolea@hotmail.com	52511	ד'בוניסקי 45, רמת-גן	03-7512450	052-3686445	03-7512450	ירחם צ'יקליה	יו"ר ועדת ביקורת
Listek_fam@gmail.com">Listek_fam@gmail.com	62497	יהושע בן נון 70, תל אביב	03-6056064	054-5892095	03-6056064	חיים ליסטק	סגן יו"ר ועדת ביקורת
rmkaxgz@gmail.com	42245	רח' שרת 26 נתניה	077-8833076	050-6246771	077-8833076	פז רבקה	מבררת וועדת ביקורת
אי	91696	רח' הרקל 31 משב נגל	052-5530927	050-9295401	08-9295401	ברדלי מרדכי	מבר ועדת ביקורת
naomtkomberg@gmail.com	58385	ביאליק 102, חולון	077-5150234	054-6312844	03-5050234	נעמי סונברג	יו"ר ועדת תרומות
Fridel93@gmail.com	79805	רח' החיטה 102, נפץ אחים	אי	053-2305818	08-8601429	אלי פרידמן	יו"ר ועד אינטרנט ומחשבים
Brappas@gmail.com	52537	גן בעיר, ד"ר נתן 12, רמת גן	03-5242083	054-7662131	03-6759644	בתיה רפפורט	יו"ר ועדת רווחה ואיכות חיים
haifah@walla.co.il	34558	הפלת"ם 9, חיפה	אי	050-7303401	04-8246968	מיכאל קולומביץ	יו"ר ועדת מניע זכויות
yselburg@netvision.net.il	76247	מנחה נחלה 58, רחובות	08-9468524	054-4779930	08-9468524	יששכר אלברג	מבר כבוד
msq@bezeqint.net	7406510	רחוב השיריון 13, נס ציונה	08-9404415	052-6905506	089404415	משה גרינפלד	מפיק לאסיפה הכללית 2016
❖	❖	❖	יו"ר סניפים	❖	❖	❖	❖
gshaike@gmail.com	78617	שד' ירושלים 86/9, אשקלון	15386737647	050-9728830	08-6737647	שייקה גור אל	אשקלון
lea@canetti.biz	77440	רומונין 51/15, אשדוד	08-8667659	050-5719143	08-8557236	לאה קנטי	אשדוד
Slashi176@gmail.com	7640719	לב אבות סירקין 2/330, רחובות	אי	052-4458641	08-9344830	עזריאל סילטי	השפלה /רחובות
moran4857@gmail.com	3837304	מהר"ל 4 ת.ד. 27161, חדרה	04-6222938	058-4281039	04-6335964	מרים דוסון	חדרה
naomtkomberg@gmail.com	58385	ביאליק 102, חולון	077-5150234	054-6312844	03-5050234	נעמי קורנברג	חולון / בת ים
lobeluzi@gmail.com	3448627	עפריים 24, חיפה	04-8248001	054-7562211	04-8107859	עוזי לובל	חיפה הצפון
אי	ירושלים	אחון אשכול 108/25, רמת ג	054-8439763	054-8439763	08-9761910	טרה הרשקוביץ	ירושלים
אי	44444	הרצל 30/8, נפץ סבא	09-8904460	054-5798573	09-7553521	שמואל נסיף	נפץ סבא
אי	44201	רוטשילד 78/16, נפץ סבא	052-4594553	052-4594553	09-7670238	אשר ריכטר	אחראי הודעות על אירועים
amutatyesh@gmail.com	5238	ירושלים 5, רמת גן	03-6772583	054-7380875	077-3441389	רחל כץ	פתח תקוה
dorko@bezeqint.net	47261	בן חיים 8/12, רמת השרון	03-5491335	052-2744719	03-5491336	עוד אמנון	רמת השרון/ הרצליה
HEI	52381	ירושלים 5, רמת גן	03-6772583	054-7380785	077-3441389	רחל כץ (תמנית)	תל אביב
amutatyesh@gmail.com		03-5602979	050-3302700	למשרד הראשי	להתקשר	לשאלות נא	באר שבע קיבוצים מושבים

